

okresach fenologicznych. Przy niektórych gatunkach lęgowych wymieniono także miejsca gniazdowania. Dla gatunków przelotnych i zalatujących przedstawiono charakterystykę ich pojawiania, uwzględniając okresy występowania, liczebność, liczbę stwierdzeń, największe koncentracje oraz miejsca obserwacji. Dla niektórych gatunków podano także inne informacje, tzw. ciekawostki, na przykład wyniki obrączkowania, zagrożenia itp.

W pracy wykorzystano zasadniczo informacje z trzech źródeł: dane z monografii Gruhla (1929), dane publikowane i niepublikowane autorów i innych obserwatorów zielonogórskich oraz nieliczne obserwacje zawarte w monografiach regionalnych (*Ptaki Śląska, Ptaki Ziemi Lubuskiej*). W najważniejszym i najobszerniejszym rozdziale – przeglądzie gatunków – zrezygnowano z cytowania prac przy opisie ich występowania, natomiast wykorzystane prace w opracowywaniu tego rozdziału zostały wymienione w spisie literatury. W spisie tym podano także inne prace ornitologiczne z terenu powiatu zielonogórskiego, które pozwolą czytelnikowi wzbogacić wiedzę o ptakach regionu. Jako, że recenzja ukazuje się na łamach *Przeglądu Przyrodniczego*, to warto zauważyć, że w spisie literatury znajduje się sporo prac z tego periodyku. Oznacza to, że pojedyncze notatki i sprawozdania doczekały się solidnej syntezy. Książka zawiera starannie przygotowane ryciny i fotografie. Niektóre z nich – jak okładkowy dudek, czy zdjęcie pliszki górskiej – mają naprawdę artystyczny charakter. Podsumowując, w książkę „*Ptaki powiatu zielonogórskiego*” powinien zaopatrzyć się każdy miłośnik ptaków nie tylko tego regionu, ale i obszarów graniczących z omawianymi miejscami.

Piotr Tryjanowski

Instytut Zoologii, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
ul. Wojska Polskiego 71 C, 60-625 Poznań
e-mail: piotr.tryjanowski@gmail.com

Krzysztof Dudek, Leszek Jerzak, Piotr Tryjanowski. *Zwierzęta konfliktowe w miastach*. 2016. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim. ISBN 978-83-63564-02-5, 229 ss., 122 kolorowe fotografie, kilkadziesiąt rycin, tabele, bogata bibliografia.

Miasto dla wielu grup i gatunków zwierząt jest miejscem niezwykle atrakcyjnym. Gwarantuje ono bowiem im łatwo dostępne i obfite źródła pokarmu, korzystniejsze niż na wsi warunki klimatyczne, większe bezpieczeństwo (mniej naturalnych wrogów), ogromną różnorodność miejsc schronienia i dłuższą aktywność dzienną dzięki wielu źródłom sztucznego światła. Jednak kiedy dowiadujemy się, że w dużym mieście żyje obok nas nawet kilka tysięcy gatunków zwierząt, a większości z nich wcale nie znamy - to zdecydowanie fakt ten jest dla części z nas niepokojący. A kiedy w naszym mieszkaniu pojawiają się mrówki Faraona, karaluchy czy rybiki, w piwnicy dostrzegamy ślady obecności szczurów lub myszy, a balkon tonie w odchodach pozostawionych przez gołę-

bie, wówczas wpadamy niemal w panikę. Przyczyna jest banalna - zwyczajnie nie chcemy współdzielić mieszkania z „intruzami”, nie chcemy się dzielić naszymi zapasami żywności ze „szkodnikami” i wreszcie – obawiamy się chorób, które te zwierzęta mogą przenosić. Pojawia się zatem konflikt interesów naszych i zwierząt, z którymi wchodzimy w najrozmaitsze interakcje. Żeby takich sytuacji unikać lub, jeśli już w nich się znajdziemy, nie kierować się jedynie emocjami, otrzymujemy znakomitą pomoc w postaci książki pt.: „*Zwierzęta konfliktowe w mieście*”. Jest to wyczerpujące kompendium wiedzy o niezwykle ciekawej biologii i ekologii wielu gatunków zwierząt zamieszkujących środowisko zurbanizowane. Są wśród nich dobrze nam znane, bo pospolite gatunki, jak np. wróbel, jaskółka, jeż czy kret oraz rzadkie, a jednocześnie niekiedy niebezpieczne dla zdrowia czy życia, np. osy, szerszenie czy kleszcze.

Autorzy nie ograniczają się jedynie do opisywania miejsc, w których te zwierzęta możemy spotkać czy charakterystycznych sposobów ich zachowania, ale także tłumaczą np. w jaki sposób nasze niewłaściwe zachowanie zachęca dziki czy lisy do coraz częstszego i liczniejszego odwiedzania naszych parków i skwerów, lub dlaczego bobry coraz częściej zamieszkują rzeki i strumienie przepływające przez teren miast.

Z lektury książki dowiadujemy się również m.in. jak postępować kiedy na naszym strychu zadomowią się nietoperze lub kuna, kiedy gołębie na swój dom upatrzą sobie nasz parapet, a jaskółki zbudują gniazdo na naszej wnęce okiennej. Autorzy książki podpowiadają nam również jak zachować się w sytuacji, kiedy w trakcie prac remontowych lub termomodernizacyjnych spostrzeżemy, że w szczelinach ścian lub w stropodachu zamieszkują ptaki lub swoje gniazdo mają groźne żądłowki.

Wśród omawianych zwierząt odnajdujemy także gatunki obce (inwazyjne) dla naszego środowiska, takie jak szop pracz, jenot, aleksandretta obroźna czy żółw ozdobny, które albo już stanowią pewien problem, albo z dużym prawdopodobieństwem staną się nim w niezbyt odległej przyszłości, jak tego dowodzą doświadczenia innych krajów.

Autorzy książki w przystępny sposób poruszają również wybrane zagadnienia prawne, uwzględniając rozporządzenie Ministerstwa Środowiska w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt z 7 października 2014 roku.

Wreszcie na końcu książki odnajdujemy krótki samouczek rozpoznawania śladów i tropów zwierząt, dzięki któremu w wielu przypadkach możemy szybko zorientować się, z jakim gatunkiem mamy do czynienia.

Niewątpliwą zaletą książki jest fakt, że do każdego rozdziału Autorzy dołączają spis najciekawszej literatury naukowej i popularnonaukowej zebranej w formie bibliografii na ostatnich stronach książki. Autorzy uwzględnili zarówno prace polskich autorów, tak by ich wyniki miały możliwie największe praktyczne znaczenie, jak również przedstawili wyniki badań z innych krajów Europy czy nawet innych kontynentów.

Zwierzęta konfliktowe w mieście to niemal 230 stron niezwykle ciekawej i pouczającej, bogato ilustrowanej (223 kolorowe fotografie i kilkadziesiąt rycin) lektury. Łatwość, z jaką Autorzy prezentują mnogość faktów z życia zwierząt, a jednocześnie zdumiewająca prostota z jaką wyjaśniają złożoność procesów i zjawisk przyrodniczych rozgrywających się w miastach sprawia, że książka wciąga już od pierwszych stron.

Na zakończenie warto dodać, że autorami książki są trzej naukowcy obdarzeni nieprzeciętną pasją poznawczą, której efektem jest przeogromna liczba artykułów publikowanych w najbardziej renomowanych czasopismach naukowych. Jednak prezentowana książka jest przede wszystkim wynikiem Ich wieloletnich wnikliwych obserwacji terenowych jakże różnorodnego i pasjonującego świata owadów, ptaków czy ssaków oraz nieustającej pasji dzielenia się wiedzą i jej popularyzacją.

O tym, że jest to od dawna oczekiwana pozycja literaturowa świadczy m.in. fakt, że w jej wydanie zaangażowały się poza Autorami tak poważne instytucje zabiegające o ochronę przyrody w Polsce, jak: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim, Liga Ochrony Przyrody, a także Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze oraz Polskie Towarzystwo Zoologiczne.

Niewątpliwą zaletą publikacji jest jej dostępność, zarówno w formie papierowej (darmowe egzemplarze - Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim), jak i elektronicznej: http://gorzow.rdos.gov.pl/files/artykuly/14049/RDOS_Gorzow_publicacja_zwierzeta_konfliktowe.pdf

Piotr Indykiewicz

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy
Katedra Biologii i Środowiska Zwierząt
ul. Ks. A. Kordeckiego 20, 85-225 Bydgoszcz
e-mail: passer@utp.edu.pl